

УДК 351.746.1

А. В. Братко

Д. О. Захарчук

С. О. Каштелян

ОСНОВИ ПЛАНУВАННЯ ОПЕРАТИВНО-ПРОФІЛАКТИЧНИХ ПРИКОРДОННИХ ОПЕРАЦІЙ НА ДЕРЖАВНОМУ КОРДОНІ

Розроблено рекомендації щодо планування оперативно-профілактичних прикордонних операцій на державному кордоні для забезпечення максимальної ефективності використання можливостей підпорядкованих органів (підрозділів), успішного виконання отриманих завдань у визначені терміни в різних умовах обстановки, з раціональними витратами ресурсів і збереженням своїх сил і засобів.

Ключові слова: планування, спроможності, операції, методика, спільні дії, державний кордон.

Постановка проблеми. Охорона державного кордону на своїх ділянках покладається на підрозділи та органи охорони державного кордону. Однак правопорушники, протидію яким віднесено законодавством до компетенції Державної прикордонної служби України, планують і діють у масштабах цілих регіонів із використанням різноманітних технічних засобів і способів. Тому й діяльність щодо припинення правопорушень повинна здійснюватися за єдиним замислом, мати цілеспрямований і узгоджений характер. Саме таке завдання – планування й узгодження дій підрозділів і органів охорони державного кордону, їх об'єднання в єдиний комплекс для досягнення загальної мети охорони державного кордону – і виконується в масштабі регіональних управлінь.

В умовах ускладнення обстановки, коли для виконання завдань охорони державного кордону недостатньо заходів, які проводять органи охорони державного кордону, застосовується така форма оперативно-службової діяльності, як прикордонна (спільна прикордонна) операція.

Наразі бракує єдиного підходу до планування оперативно-профілактичних прикордонних операцій (ОППО) на державному кордоні. Потрібна методика, котра дасть змогу штабам різних рівнів управління якісно планувати і проводити операційні заходи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання з підготовки та проведення прикордонних операцій досліджувалися в низці праць [1 – 3], зокрема й питання застосування органів і підрозділів прикордонної служби в оперативно-профілактичних прикордонних операціях на державному кордоні. Однак сам процес планування операцій не висвітлювався.

Мета дослідження – розроблення рекомендацій щодо планування оперативно-профілактичних прикордонних операцій на державному кордоні.

Виклад основного матеріалу. Заходи щодо захисту національних інтересів на державному кордоні, забезпечення прикордонної безпеки здійснюються багатьма органами виконавчої влади відповідно до їх компетенції. З огляду на це виникла об'єктивна потреба у визначенні на державному рівні концептуальних засад прикордонної безпеки України та її прикордонної політики. Прикордонна безпека є невід'ємною складовою національної безпеки, включає систему політичних, правових, організаційних, економічних, військових, оперативних, технічних, екологічних, санітарно-карантинних та інших заходів, які реалізуються шляхом здійснення прикордонної політики України. Прикордонна політика України розглядається як цілеспрямована діяльність держави щодо реалізації своїх національних інтересів у сфері захисту й охорони державного кордону й суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

У рамках забезпечення національної безпеки на Державну прикордонну службу України покладаються такі функції:

– охорона державного кордону України на суші, морі, річках, озерах тощо;

– здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення;

– охорона суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та контроль за реалізацією прав і виконанням зобов'язань у цій зоні інших держав, українських та іноземних юридичних і фізичних осіб, міжнародних організацій;

– ведення розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону;

– координація діяльності військових формувань і відповідних правоохоронних органів, пов'язаної із захистом державного кордону України, а також діяльності державних органів, що здійснюють різні види контролю під час перетину державного кордону України.

ДПСУ реалізує свої повноваження та функції шляхом виконання таких завдань [4]:

– припинення будь-яких спроб незаконної зміни проходження лінії державного кордону України;

– у взаємодії з відповідними правоохоронними органами припинення збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні України;

– участь у виконанні заходів територіальної оборони, а також заходів, спрямованих на додержання правового режиму воєнного і надзвичайного стану у взаємодії зі Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями у відбитті вторгнення або нападу на територію України збройних сил іншої держави або групи держав;

– здійснення прикордонного контролю і пропуску в установленому порядку осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна;

– здійснення розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності, а також контррозвідувальних заходів в інтересах забезпечення захисту державного кордону України;

– контроль за дотриманням прикордонного режиму;

– участь у межах своєї компетенції у взаємодії з органами Служби безпеки України, органами внутрішніх справ та іншими правоохоронними органами у боротьбі з тероризмом і виконанні інших покладених на них завдань.

Відповідно до Закону України про Державну прикордонну службу України виконання функцій є оперативно-службовою діяльністю (ОСД). Підготовка до ОСД спрямовується на підвищення ефективності виконання регіональними управліннями, органами (підрозділами) охорони державного кордону, загонами морської охорони (кораблями, катерами) визначених законодавством України функцій і повноважень з урахуванням матеріальних та інших ресурсів. Умовно ОСД має підготовчий та основний етапи.

Підготовчий етап передбачає опрацювання розрахунків потреб в озброєнні, техніці, технічних засобах охорони державного кордону, інших матеріальних засобах, роботах і послугах, коштах на їх придбання (виконання) з метою забезпечення виконання завдань ОСД для подальшого формування кошторисів регіональних управлінь, органів охорони державного кордону, загонів морської охорони.

Основний етап полягає у визначенні (коригуванні) порядку і способів виконання завдань з урахуванням матеріальних та інших ресурсів, опрацюванні наказів, розпоряджень, планів із питань ОСД, підготовці органів (підрозділів) охорони державного кордону до виконання завдань у наступному календарному році або іншому періоді.

Згідно з наказами про організацію ОСД підрозділи діють в умовах звичайної повсякденної діяльності. У разі підвищення рівня протиправної діяльності на державному кордоні (злочинна діяльність, незаконна міграція, контрабандна діяльність тощо) здійснюються оперативно-профілактичні заходи щодо протидії їй.

Відмінність від звичайної повсякденної діяльності полягає в залученні більшого складу сил і засобів, зосередження їх у визначених районах, посиленні режимних та активізації оперативних заходів. У цілому ж зберігаються основні закономірності дій органів Державної прикордонної служби України, притаманні повсякденній діяльності на ділянці відповідальності.

Оперативно-профілактичні заходи проводяться, як правило, у формі прикордонної служби і прикордонного контролю сил та засобів, які беруть у них участь. Їх підготовка і проведення ґрунтується на системі режимних та оперативних заходів, організованих із метою посилення охорони державного кордону на ділянці відповідальності регіонального управління у повсякденних умовах.

Підготовка до проведення ОППО розпочинається з отримання завдання від вищого органу управління (штабу) в разі виникнення конкретних обставин та ускладнення обстановки на державному кордоні і передбачає:

- організацію проведення операції за найімовірнішими варіантами дій правопорушників;
- безпосередню підготовку органу (підрозділів) та місцевості до проведення операції;
- практичну роботу начальника органу, його заступників, офіцерів штабу та начальників служб у підпорядкованих органах (підрозділах) охорони державного кордону та забезпечення;
- контроль готовності органів (підрозділів) охорони державного кордону до проведення операції, її всебічного забезпечення.

Організація операції включає в себе таке:

- прийняття (уточнення) рішення;
- проведення рекогносцирування;
- планування (уточнення плану) операції;
- постановка (уточнення) завдань органам (підрозділам) охорони державного кордону;
- організація (уточнення) взаємодії;
- організація управління;
- організація всебічного забезпечення;
- організація роботи з персоналом.

Робота начальника органу (штабу) з організації проведення операції здійснюється в максимально стислі терміни.

Діяльність начальника органу з організації проведення операції, як правило, передбачає кілька послідовних етапів. Основні з них: перший – усвідомлення завдання, оцінювання обстановки та вироблення замислу; другий – завершення прийняття рішення і проведення рекогносцирування (за наявності часу); третій – планування оперативно-службових дій; четвертий – доведення завдань до органів (підрозділів) і безпосередня підготовка органів (підрозділів) до дій; п'ятий – організація взаємодії, управління та всебічного забезпечення, контроль готовності до виконання отриманих завдань [5].

Необхідність у проведенні операції може виникнути відразу після виявлення ознак протиправної діяльності на державному кордоні чи в контрольованому прикордонному районі. Вона може проводитися на одному або кількох напрямках, які завчасно підготовлені для ведення відповідної операції. При цьому розвиток реальної обстановки може максимально збігатися з варіантом обстановки, уже прогнозованої органом у розроблених операціях, або відрізнятись від нього.

Успіх операції залежатиме від наявності необхідних сил і засобів, резервів і часу, потрібного для висунення в район операції, розгортання задля виконання отриманих завдань. Тому фактор часу в цій обстановці часто є вирішальним і від нього залежить подальший хід операції.

Умови проведення операції суттєво впливатимуть на діяльність органу щодо її організації, на обсяг і зміст завдань, методи роботи.

Після отримання первинних даних про обстановку або завдання на проведення операції начальник органу усвідомлює отримане завдання (дані), визначає заходи, які потрібно здійснити негайно, проводить або затверджує розрахунок часу, орієнтує своїх заступників про обстановку й майбутні дії, визначає замисел операції, видає попередні розпорядження, приймає рішення і за наявності часу проводить рекогносцирування.

Якщо обстановка, котра виникла, збігається з прогнозованою, начальник органу здійснює уточнення завчасно опрацьованого рішення. За необхідності він може прийняти нове рішення в повному обсязі.

Рішення на проведення операції начальник органу Державної прикордонної служби приймає особисто на підставі отриманого завдання, оцінки обстановки, підготовлених пропозицій і проведених штабом оперативно-тактичних розрахунків. У рішенні начальник органу визначає:

- замисел дій;
- завдання органам (підрозділам);
- основні питання взаємодії;
- організацію управління.

Крім того, можуть визначатися завдання за основними видами забезпечення: тиловим, інженерно-технічним, морально-психологічним та ін.

Рішення на проведення операції оформлюється графічно на карті з пояснювальною запискою або в текстуальному вигляді.

На карті рішення відображається таке: проходження державного кордону; дислокація, нумерація, склад органів прикордонної охорони суміжних держав, з'єднань (частин) їх збройних сил, місця розташування розвідувальних і контррозвідувальних органів суміжних держав; можливий характер дій правопорушників; основні напрямки (райони) протиправної діяльності; ділянки території України, які оспоруються суміжними країнами; дислокація, нумерація підрозділів органу охорони державного кордону; дислокація, нумерація взаємодіючих органів; напрямки (райони) зосередження основних зусиль; побудова охорони державного кордону; завдання сусідніх органів охорони державного кордону, стики й розмежувальні лінії з ними; завдання, що виконуються силами й засобами старшого начальника в інтересах операції; завдання підпорядкованих і доданих сил та засобів, способи і терміни їх виконання; місця розташування пунктів управління і напрямки їх переміщення.

Пояснювальна записка містить: висновки з оцінювання обстановки та дій правопорушників; мету проведення операції; стислий замисел дій; завдання підпорядкованим і доданим силам і засобам, способи й порядок їх виконання; основні питання взаємодії і всебічного забезпечення; організацію управління, зв'язку та автоматизації; оперативно-тактичні розрахунки; терміни підготовки і готовність до проведення операції.

У текстуальному рішенні наводяться: висновки з оцінювання обстановки; напрямки (райони) зосередження основних зусиль; оперативна побудова охорони державного кордону (оперативно-службовий порядок); завдання підпорядкованим і доданим силам і засобам, способи та порядок їх виконання; додаткові режимні заходи; основні питання взаємодії та всебічного забезпечення; організація управління; терміни підготовки й готовність до проведення операції.

Рішення на карті підписують начальник органу та начальник штабу, а текстове – тільки начальник органу.

Основу рішення становить замисел дій, у якому визначаються:

- аналіз протиправної діяльності на державному кордоні;
- мета, шляхи реалізації та очікувані результати операції;
- напрямки (райони) зосередження основних зусиль;
- порядок і способи проведення операції;
- угруповання сил і засобів, їх оперативно-службовий порядок, завдання;
- додаткові режимні заходи в контрольованих прикордонних районах;
- місця організації (розгортання) фільтраційних пунктів;
- райони та основні заходи з ведення оперативного пошуку, райони повітряної розвідки тощо;
- управління діями сил і засобів.

Замисел дій, як правило, наноситься на дві карти: перша використовується для подальшої роботи із завершення прийняття рішення, а друга – для розроблення плану операції.

Для уточнення прийнятого начальником органу рішення на проведення операції, за наявності часу, проводиться рекогносцирування. Штаб задля забезпечення її проведення зобов'язаний: розробити план рекогносцирування і довести його до відповідних посадових осіб; підготувати пункти (місця) роботи рекогносцирувальних груп; організувати зв'язок рекогносцирувальних груп із пунктом управління і найближчими підрозділами; організувати охорону й оборону рекогносцирувальних груп, прихованість їх роботи; взяти особисту участь і надавати практичну допомогу начальникові органу під час роботи на місцевості.

Постановка завдань органам (підрозділам) проводиться відповідно до замислу, можливостей і місця в угрупованні сил та засобів кожного органу (підрозділу). Завдання органам (підрозділам) ставляться розпорядженнями після прийняття й затвердження старшим начальником рішення на проведення операції. У них, як правило, визначається таке:

- склад своїх, доданих, взаємодіючих сил і засобів;
- напрямки (райони) зосередження основних зусиль;
- оперативно-службовий порядок сил і засобів;
- порядок і способи виконання завдань;

- рубежі й ділянки блокування (прикриття), послідовність їх зайняття і порядок облаштування, рубежі зустрічі, кінцевий рубіж і час виходу до них;
- час початку активних дій;
- порядок управління.

Організація взаємодії становить комплекс заходів, які проводяться начальником органу і штабом щодо узгодження та координації дій різнорідних сил і засобів під час спільного виконання ними отриманих завдань. Взаємодія організовується насамперед в інтересах тих органів (підрозділів), які діють на напрямках зосередження основних зусиль і виконують основні завдання. Одне з головних завдань начальника органу та штабу під час організації взаємодії полягає в максимальному й доцільному використанні можливостей органів (підрозділів), які залучаються до операції.

Серед головних обов'язків начальника органу та штабу є організація взаємодії і підтримання її під час операції.

Взаємодія являє собою узгоджені і взаємопов'язані за метою, завданнями, місцем, часом, способами виконання завдань спільні дії підпорядкованих, доданих органів (підрозділів) і взаємодіючих органів задля досягнення поставленої мети операції.

Основні питання взаємодії під час організації та планування операції визначаються в рішенні начальника органу та наказі на операцію. Детально питання взаємодії розробляються штабом, відображаються у плановій таблиці (планах) взаємодії і доводяться до виконавців під час постановки завдань і організації взаємодії.

Організацію взаємодії між підпорядкованими органами (підрозділами), а також зі структурними підрозділами Збройних Сил, Служби безпеки, Міністерства внутрішніх справ, Державної митної служби та іншими міністерствами й органами виконавчої влади України начальник органу здійснює спільно з керівниками цих підрозділів.

Начальник органу, організовуючи взаємодію, як правило, уточнює:

- порядок і час висування сил і засобів у район операції;
- порядок розгортання їх у службовий порядок, зайняття та обладнання вказаних рубежів (ділянок);
- порядок спільних дій у ході операції за цілями, завданнями, місцем і часом;
- розмежувальні смуги між ділянками (зонами, секторами) дій елементів оперативної побудови;
- порядок дій у разі зміни обстановки;
- порядок зв'язку та організації взаємообміну інформацією, розроблення спільних документів тощо;
- єдину систему сигналів управління, оповіщення, розпізнавання та взаємодії.

Організація управління полягає у створенні системи управління, підтриманні її у стані високої бойової готовності, розвитку її в ході операції, а також у підготовці та здійсненні заходів із забезпечення її безперебійної роботи. Вона потребує таких вихідних даних:

- указівки старшого начальника (вищого штабу, органу управління);
- рішення начальника органу;
- отримане завдання;
- можливості підпорядкованих, доданих та взаємодіючих сил і засобів.

Для здійснення своїх управлінських функцій начальник органу (штаб) і офіцери органів управління розташовуються на відповідних пунктах управління і використовують спеціально призначені засоби управління (зв'язку й автоматизації).

У процесі організації управління штаб: з'ясовує мету дій, рішення начальника органу, передусім напрямки чи райони зосередження основних зусиль і район операції; вивчає обстановку й умови місцевості, де передбачається здійснювати управління оперативно-службовими діями, сили й засоби управління, їх можливості; усвідомлює особливі вимоги до управління органами (підрозділами), елементами оперативної побудови під час виконання ними отриманих завдань.

Управління органами (підрозділами) включає: безперервне добування, збирання, вивчення та узагальнення даних обстановки; прийняття рішення; планування операції; постановку завдань підлеглим; організацію та підтримання безперервної взаємодії; підготовку органів (підрозділів) та органів управління до виконання отриманих завдань; організацію та здійснення заходів щодо підтримання готовності (бойової готовності) органів (підрозділів), їх боєздатності, а також заходів з усебічного забезпечення; організацію системи управління; безпосереднє управління діями органів

(підрозділів) під час виконання ними оперативно-службових завдань; організацію та здійснення контролю, надання допомоги підлеглим.

Під час операції управління органами та підрозділами здійснюється з пунктів управління, як правило, з місць постійної дислокації або на базі одного з органів (підрозділів) охорони державного кордону. У разі ускладнення обстановки з метою підвищення оперативності управління можуть розгортатися передові пункти управління на базі одного зі стаціонарних або рухомих пунктів управління підпорядкованого органу.

Організуючи управління органами (підрозділами), начальник органу зобов'язаний: указати місця й час розгортання пунктів управління штатних і доданих сил і засобів, порядок їх переміщення під час виконання завдань; розрахунок оперативного складу по пунктах управління; визначити порядок підтримання зв'язку з підпорядкованими, доданими і взаємодіючими органами та підрозділами; установити порядок використання засобів зв'язку та автоматизації; визначити заходи щодо забезпечення стійкості зв'язку, відповідальність за порушення дисципліни зв'язку і правил прихованого управління підрозділами, способи й терміни подання донесень; стан інженерного облаштування пунктів управління, порядок їх охорони тощо.

Усебічне забезпечення органів (підрозділів) під час організації та планування операції організовує штаб на підставі рішення начальника органу, його вказівок і вказівок вищого штабу.

Організація всебічного забезпечення органів (підрозділів) під час організації та планування операції передбачає: розрахунок потреби в матеріально-технічних засобах підрозділів, які залучаються до операції; визначення завдань за кожним видом забезпечення, а також сил і засобів, необхідних для їх виконання, доведення завдань до виконавців і визначення порядку взаємодії сил, які залучаються.

Під час організації та планування операції заходи з *маскування* організовуються штабом на підставі рішення начальника органу, його вказівки щодо маскування і розпорядження щодо маскування вищого органу з урахуванням обстановки, яка склалася й може скластися, можливостей усіх видів розвідки протидіючої сторони (правопорушників), демаскуючих ознак підпорядкованих і доданих органів (підрозділів) та їх дій, а також можливості застосування сил і засобів для виконання заходів маскування.

Заходи забезпечення *радіаційного, хімічного, біологічного (РХБ) захисту та екологічної безпеки* під час організації та планування операції організовуються і здійснюються в повному обсязі силами й засобами органу. Найбільш складні і специфічні заходи, що потребують особливої підготовки особового складу та застосування спеціальної техніки, виконуються підрозділами радіаційного, хімічного та біологічного захисту і спеціально підготовленим особовим складом підрозділів органу.

У процесі організації та планування операції штаб спільно з інженерною службою визначає завдання *інженерного забезпечення*, уточнює черговість і терміни їх виконання, необхідні для цього сили й засоби, здійснює контроль за виконанням підрозділами завдань з інженерного забезпечення та забезпеченням їх засобами інженерного, сигналізаційного, радіолокаційного, прожекторного обладнання, за їх станом та утриманням інженерних споруд і загороджень.

Технічне забезпечення під час організації та планування операції є одним із найважливіших видів усебічного забезпечення і включає в себе: артилерійсько-технічне; автотехнічне; інженерно-технічне; сигналізаційно-технічне; радіолокаційно-технічне; прожекторно-технічне; забезпечення радіаційного, хімічного та біологічного захисту, технічне забезпечення зв'язку й автоматизованої системи управління, технічне забезпечення служб тилу. Від своєчасності й повноти здійснення його заходів безпосередньо залежать боєготовність і боєздатність органів (підрозділів), їх маневреність та успіх виконання поставлених перед ними завдань.

Усебічне й безперервне *тилове забезпечення* операції становить одну з вирішальних умов проведення операції. До нього входять: матеріальне, медичне, ветеринарне, торговельно-побутове, квартирно-експлуатаційне і фінансове забезпечення.

Планування операції здійснюється штабом разом із відповідними структурними підрозділами органу управління на підставі рішення начальника органу і його вказівок. Воно полягає в деталізації рішення і визначенні послідовності, термінів і способів виконання завдань, отриманих органом, а також у встановленні порядку взаємодії, всебічного забезпечення, організації роботи з особовим складом, управлінні й контролі, опрацюванні визначених оперативно-службових документів і оперативно-

тактичних розрахунків і здійснюється відповідно до завдань, варіантів і способів дій органів (підрозділів) на один-два ступеня нижче та з урахуванням можливих дій правопорушників [6].

Під час планування операції опрацьовуються, як правило, такі документи: план операції з пояснювальною запискою; календарний план підготовки операції; план рекогносцирування; планова таблиця взаємодії; план зв'язку; план морально-психологічного забезпечення; план інженерно-технічного забезпечення; план тилового забезпечення; наказ (розпорядження, попередні розпорядження, розпорядження за видами забезпечення тощо).

Крім того, можуть складатися плани управління, розвідки, РХБ захисту тощо.

План операції розробляється графічно на карті з пояснювальною запискою.

У графічній частині плану встановленими умовними знаками відображаються: склад, угруповання й деталізовані завдання органам і підрозділам; їх маршрути висування і рубежі розгортання з визначенням часу їх зайняття; порядок і способи реагування органів та підрозділів на можливі дії правопорушників.

Пояснювальна записка містить: висновки з оцінювання обстановки та можливих дій правопорушників; мету проведення операції; замисел дій; бойовий і чисельний склад сил і засобів, що залучаються; завдання органам і підрозділам, способи їх виконання; основні питання взаємодії і всебічного забезпечення; питання щодо організації управління, зв'язку та автоматизації; терміни підготовки й готовність до проведення операції.

Карта плану операції у вигляді таблиць містить довідковий матеріал: основні показники операції; розрахунок сил і засобів; схему оперативного зв'язку; умовні позначення [7].

Календарний план підготовки до проведення операції опрацьовується текстуально. У ньому відображаються: порядок і терміни прийняття рішення; терміни доведення завдань до підпорядкованих органів (підрозділів); порядок і терміни опрацювання планувальних документів та їх затвердження; планування виконання завдань в органах (підрозділах); порядок і терміни організації (уточнення) взаємодії; заходи з підготовки органів (підрозділів) до майбутніх дій; підготовка району проведення операції (за потреби); організація управління органами (підрозділами) та всебічного забезпечення; контроль за підготовкою органів (підрозділів) до майбутніх дій і надання їм допомоги.

План рекогносцирування опрацьовується для забезпечення цілеспрямованої роботи начальника органу на місцевості з метою уточнення прийнятого на карті рішення і завдань, поставлених підпорядкованим органам (підрозділам).

Планова таблиця взаємодії є комплексним документом щодо підтримання безперервної взаємодії своїх, доданих сил і засобів, а також взаємодіючих органів. Вона розробляється штабом у текстовій (табличній) формі з додаванням карти на підставі рішення начальника органу охорони державного кордону і вказівок старшого начальника.

План зв'язку та автоматизації розробляє начальник зв'язку текстуально, в окремих випадках – на карті (схемі) з пояснювальною запискою. Складовою частиною плану зв'язку є також схема зв'язку.

План морально-психологічного забезпечення, як правило, опрацьовується текстуально, в окремих випадках – на карті з пояснювальною запискою.

План інженерно-технічного забезпечення розробляється зазвичай текстуально, а також на карті з пояснювальною запискою.

План тилового забезпечення, як правило, опрацьовується текстуально. В окремих випадках – на карті з пояснювальною запискою.

Наказ на проведення операції є найважливішим оперативно-службовим документом щодо управління, юридичним актом, на основі й за допомогою якого ставлять завдання підпорядкованим органам і підрозділам (кораблям), організують взаємодію, всебічне забезпечення, контроль за їх підготовкою до майбутніх дій і виконання поставлених завдань. Зміст наказу не має допускати різного тлумачення завдань. У нього включають лише ті дані, які справді необхідні підлеглим для організації і здійснення оперативно-службових дій. Його віддають тоді, коли можливо поставити завдання всім начальникам підпорядкованих органів (підрозділів) одночасно. Якщо за умов обстановки це неможливо, завдання підлеглим ставляться розпорядженнями, котрі передаються особисто, через офіцерів штабу або технічними засобами зв'язку.

Усі примірники наказу підписують начальник органу Державної прикордонної служби і начальник штабу, завіряються вони гербовою печаткою.

У попередньому розпорядженні, як правило, зазначаються: стислі висновки з оцінювання обстановки; відомості про правопорушників; прогнозовані напрямки (райони) зосередження основних зусиль; основні заходи з підготовки до виконання завдань; інші відомості; час готовності.

Розпорядження зазвичай містить таке: стислі висновки з оцінювання обстановки; відомості про правопорушників; напрямки (райони) зосередження основних зусиль; порядок і способи виконання завдань; завдання органу, завдання підпорядкованому органу (підрозділу); порядок організації управління та взаємодії; питання всебічного забезпечення; місце й час розгортання пунктів управління; порядок подання донесень; основні заходи з підготовки до виконання завдань; інші відомості; час готовності до виконання завдань.

Висновки

Розроблено рекомендації щодо планування ОППО на державному кордоні для забезпечення максимально ефективного використання можливостей підпорядкованих органів (підрозділів), успішного виконання отриманих завдань у визначені терміни в різних умовах обстановки з раціональними витратами ресурсів зі збереженням при цьому своїх сил і засобів.

Подальшими напрямками дослідження є розроблення службових і бойових порядків, питання взаємодії під час планування ОППО на державному кордоні.

Перелік джерел посилання

1. Катеринчук І. С., Мисик А. Б., Уварова Т. В. Методика оперативно-тактичних розрахунків для прийняття рішень під час організації прикордонних операцій. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2013. № 3. С. 70–72.
2. Івашков Ю. Б., Курніков В. В. Аналіз змісту, завдань та характерних рис прикордонних операцій на ділянці відповідальності регіонального управління Державної прикордонної служби України при загостренні воєнно-політичної обстановки. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. 2018. № 1 (75). С. 84–97.
3. Клят Ю. О. Вплив різноманітних чинників на умови успішного функціонування десантного забезпечення підрозділів десантно-штурмових військ при проведенні спільної прикордонної операції в особливий період. *Збірник наукових праць Військової академії. Технічні науки*. Одеса, 2018. № 2. С. 177–181.
4. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 27. Ст. 1.
5. Братко А. В. Концепція планування оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України. *Social development and Security*. Vol. 12. № 6, 1–10. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.6.1> (дата звернення: 25.06.2023).
6. Інструкція зі служби штабів органів охорони державного кордону України (проект). Хмельницький : НАДПСУ, 2001.
7. Магась Г. А. Сутність та зміст поняття ефективності оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України. *Аспекти публічного управління*. 2018. № 6 (4). С. 55–63.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2023 р.

UDC 351.746.1

A. Bratko, D. Zakharchuk, S. Kashtelian

FUNDAMENTALS OF PLANNING OPERATIONAL AND PREVENTIVE BORDER OPERATIONS AT THE STATE BORDER

A methodology for planning border (joint border) operations on the state border has been developed, the purpose of which is to ensure the maximum efficiency of the use of the capabilities of subordinate bodies (units), the successful execution of the received tasks within the specified time in various conditions, with rational expenditure of resources and to prevent losses of forces and means. During the main (II) stage, with the receipt of an order on OSA (directives) of a higher-level management body, a decision is made to implement OSA in the next calendar year or another period, an order on OSA is issued, which is sent in the form of orders to subordinate units of state border protection. The order on OSA is the main planning document of state border protection authorities. According to the orders on the organization of the OSA, the units operate in their normal day-to-day activities. In the event of an increase in the level of illegal activity at the state border (criminal activity, illegal migration, smuggling activity, etc.), operational and preventive measures are taken to counter it. The difference from ordinary day-to-day activities consists in the involvement of a larger composition of forces and the means of concentrating them in certain areas, the strengthening of the regime and the activation of operational measures. At the same time, in general, the main regularities of the actions of the State Border Service of Ukraine, inherent in everyday activities in the area of responsibility, are preserved. Operative and preventive measures are carried out, as a rule, in the form of border service and border control of the forces and means that take part in them. Their preparation and implementation is based on the system of regime and operational measures organized to strengthen the protection of the state border in the area of responsibility of the regional administration in everyday conditions.

Keywords: *planning, capabilities, operations, method, joint actions, state border.*

Братко Артем Володимирович – кандидат військових наук, доцент, професор кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

<http://orcid.org/0000-0001-5503-3318>

Захарчук Денис Олегович – кандидат військових наук, доцент, доцент кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

<http://orcid.org/0000-0001-6051-305X>

Каштелян Сергій Олександрович – кандидат військових наук, доцент, доцент кафедри прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

<http://orcid.org/0000-0002-8806-1232>